

JUDr. Eduard Szattler

(NE) PATENTOVATEĽNOSŤ POČÍTAČOVÝCH PROGRAMOV

(článok pôvodne publikovaný v časopise Duševné vlastníctvo 3/2005)

V odbornej literatúre sa môžeme stretnúť so širším vymedzením pojmu počítačový program, označovaného ako softvér - program, alebo súbor programov.¹ Z technického hľadiska je počítačový program zápisom algoritmu - inštrukcií na spracovanie údajov v počítači.²

Počítačový program, ako jeden z najkomplikovanejších výtvorov človeka, je vo všeobecnosti z hľadiska práva chránený ako predmet autorského práva. Ale už v šesťdesiatych rokoch v USA sa prvý raz objavili snahy chrániť počítačové programy patentom, a táto tendencia sa preniesla aj do súčasnej Európy.

Patent poskytuje komplexnejšiu právnu ochranu než autorské právo, keďže sa nevzťahuje len na vonkajšie prejavy (formy) predmetu ochrany, ale chráni aj vlastnú myšlienku konkretizovanú v riešení, na ktorú tak získa jej majiteľ monopol.³ Široko koncipovaná možná ochrana softvéru patentom v spojitosti s nekonzistentnou praxou súdov a patentových úradov, ktorá je často v rozpore s legislatívou, nastolila počas uplynulých desaťročí stav právnej neistoty, ako za Atlantikom, tak aj v Európe.

Nedávny pokus o prijatie jednotnej európskej právnej úpravy, ktorej znenie by korešpondovalo s patentovou praxou v USA, skončil v júli 2005 neúspešne. Je preto vhodné zhodnotiť vývoj a aktuálny stav ochrany základného stavebného prvku i stavebného nástroja kyberpriestoru - počítačového programu. Otázka dnes už nestojí tak, či prijať zjednocujúcu úpravu alebo nie, ale aký má byť jej obsah v kontexte chápania softvéru a patentov, aký môže mať dosah na ďalší výskum a vývoj počítačových programov a v neposlednom rade, aký môže mať dopad na inováciu v softvérovom priemysle.

---

¹ Vlček, M.: Softwarové právo pro každý den. Grada, Praha, 1993, s 18

² Gregušová, D.: Počítačový program a právo. SIB, Bratislava, 1999, s. 13

³ Vyparina, S.: Vzťah priemyselných práv k autorským právam. Justičná revue, roč. 47, č. 3-4, 1995, s. 37-43

(Ne) patentovateľnosť počítačového programu v SR

Na Slovensku, podobne ako vo väčšine európskych krajín, je počítačový program chránený autorským právom v zmysle Bernského dohovoru z roku 1886 ako literárne dielo.⁴ Pojem počítačový program, ako autorského diela, sa v našej legislatíve objavil po prvý raz v roku 1990 a podľa dnes platných ustanovení § 7 a § 15 zákona č. 618/2003 Z. z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom (autorský zákon) je počítačový program autorským dielom, ak je výsledkom vlastnej tvorivej duševnej činnosti autora a je vyjadrený v podobe vnímateľnej zmyslami bez ohľadu na jeho podobu, obsah, kvalitu, účel alebo formu jeho vyjadrenia.

Avšak, aj na naše územie prenikli časom snahy patentovať počítačové programy, pričom zväčša ide o prípady, keď je softvér súčasťou prihlasovaných systémov, ktoré riadi, kontroluje alebo inak ovplyvňuje. Takáto skrytá forma ochrany je pochopiteľná, keďže slovenská právna úprava neumožňuje patentovať počítačový program v rozsahu, v akom sa prihláška vzťahuje priamo naň.

Podľa ustanovení § 5 ods. 1 zákona č. 435/2001 Z. z. o patentoch, dodatkových ochranných osvedčeniach a o zmene a doplnení niektorých zákonov (patentový zákon), sa patenty udeľujú na vynálezy zo všetkých oblastí techniky, ktoré sú nové, zahŕňajú vynálezcovskú činnosť a sú priemyselne využiteľné. Vzhľadom na to, že dosiaľ nebol „pozitívne“ vymedzený pojem vynález, právna úprava vychádza z jeho „negatívneho“ vymedzenia v § 5 ods. 3, podľa ktorého sa za vynálezy nepovažujú najmä:

- a) objavy, vedecké teórie a matematické metódy,
- b) estetické výtvary,

⁴

Dokopy 14 ustanovení Ženevskej dohody sa v roku 1996 stalo súčasťou Bernského dohovoru, pričom vo vzťahu k počítačovým programom ide o článok 4 s názvom Počítačové programy. Podľa neho sú počítačové programy chránené ako literárne diela v súlade s článkom 2 Bernského dohovoru.

- c) plány, pravidlá a spôsoby vykonávania duševnej činnosti, hier alebo obchodnej činnosti,
- d) programy počítačov,
- e) podávanie informácií.

Z demonštratívneho výpočtu vyplýva, že u nás počítačové programy vynálezmi nie sú, keďže ich zákonodarca nepovažuje za súčasť niektorej oblasti techniky. Takáto úprava má základ v európskom chápaní patentového práva, vyjadreného v Európskom patentom dohovore z roku 1973.

Vznik patentovej ochrany počítačového programu v USA

V otázke patentovania počítačových programov, historicky najväčšiu úlohu zohrali Spojené štáty americké. Podľa čl. 35 § 101 amerického patentového zákona môže patent získať ktokoľvek, kto vynájde alebo objaví nový užitočný proces, stroj, výrobu alebo zloženie materiálu, alebo akékoľvek iné, nové, užitočné zlepšenie. Extenzívny výklad tohto ustanovenia americkou justíciou v spojitosti s neexistenciou zákonnej výluky počítačových programov z patentovateľnosti podstatne uľahčili proces uplatňovania patentovej ochrany na softvér.

Avšak pretrvávajúca právna neistota vznikala od začiatku udeľovania patentov na počítačový program, a to aj napriek prvotným snahám o vymedzenie jasných pravidiel. Napríklad už v roku 1966 prezidentova komisia pre patentový systém vydala správu, ktorá sa okrem iného zaoberala aj problematikou softvéru a U. S. Patent & Trademark (USPTO) (Patentový a známkový úrad Spojených štátov amerických) vydal smernice na postup pre prieskum patentových prihlášok obsahujúcich softvér - algoritmy. Je však potrebné pripomenúť, že situácia v časoch využívania a tvorby prvých počítačov a softvéru je neporovnateľná s neskorším a súčasným stavom. V šesťdesiatych rokoch totiž vlastnili počítače

najmä vládne inštitúcie, vedecké pracoviská a veľké podnikateľské spoločnosti a o ich programové vybavenie sa spravidla starali ich vlastní zamestnanci - programátori. Počítačov a programov nebolo z dnešného pohľadu veľa a na ochranu prevažne neverejného softvéru postačovalo obchodné tajomstvo, ktorým boli viazané len zúčastnené strany, ktoré si programy medzi sebou poskytovali. Prvé masovo predávané osobné počítače sa na trhu objavili až v druhej polovici sedemdesiatych rokov, najmä vďaka spoločnosti Apple Computer, Inc. a jej počítaču Apple II z roku 1977. S rozmachom osobných počítačov začal enormne narastať aj objem softvéru, ktorý prestal byť výhradnou doménou niekoľkých stoviek vysoko špecializovaných odborníkov zameraných na programovanie. Pochopiteľne, že takýto vývoj sa odrazil aj na narastajúcej potrebe chrániť počítačové programy účinnejšie. Ako jedno z riešení sa ponúkala práve patentová ochrana.

USPTO spočiatku čelil kritike pre svoju zdržanlivosť v udeľovaní patentov na nový predmet ochrany. Protichodné precedensy spôsobovali na dlhé roky zdanlivo patové stavy a neskôr zasa postupne vytvárali priestor na rozsiahle manévry pri prihlasovaní softvérových patentov. S narastajúcou neprehľadnosťou pribúdali v USPTO patentové prihlášky, ktoré sa snažili svojím spôsobom vtesnať do nejasných kritérií. Rôznorodosť prihlasovaných riešení viedla k desiatkam rôznorodých precedensov. Všetky takéto pokusy napokon formovali vývoj patentovateľnosti softvéru v USA.

Rozhodovacia prax amerických súdov

Osud tzv. softvérových patentov⁵ niesol vo svojich rukách od roku 1972 predovšetkým americký Supreme Court, ktorého úlohu prevzal o desať rokov neskôr špecializovaný odvolací súd - The

⁵

Právna veda nepozná pojem "softvérový patent", ktorý si osvojila najmä programátorská, ale i laická obec. Patentové úrady rozoznávajú rôzne inak pomenované klasifikačné triedy, kam umiestňujú vynálezy obsahujúce počítačové programy.

Court of Appeals for the Federal Circuit (CAFC).⁶ Najpodstatnejšími patentovými rozhodnutiami počas posledných tridsiatich rokov boli verdikty ako *Gottschalk v. Benson*⁷, *Diamond v. Diehr*⁸, *In re Allapat*⁹, *State Street Bank & Trust v. Signature Financial Group Inc.*¹⁰ a mnohé ďalšie. Výsledkom týchto početných a veľmi pestrých precedensov je neobmedzené uplatňovanie patentov na softvér pre územie USA, kombinované s platnou autorskoprávnu ochranou. Podobne ako v Európe, novoobjavené prírodné javy, duševné procesy a abstraktné intelektuálne koncepty ostali síce nepatentovateľné, keďže sú základnými nástrojmi vedeckej a technickej práce, ale patent je možné získať na akýkoľvek výtvar, ktorý sa vo voľnej prírode nenachádza a prakticky na každé riešenie, ktoré má mať užitočný, hmotný a konkrétny výsledok.¹¹

Európsky patentový úrad

Hlavnú úlohu v otázke patentovania počítačových programov v Európe zohral a stále zohráva Európsky patentový úrad (EPÚ). EPÚ udeľuje európske patenty v zmysle už spomenutého Európskeho patentového dohovoru, na účel zjednotenia procesu udeľovania patentov v európskom priestore. Niekedy sa EPÚ nesprávne považuje za súčasť EÚ. V skutočnosti je však výkonným orgánom Európskej patentovej organizácie (EPO), ktorá dnes spája už 31 členských štátov, vrátane Slovenskej republiky, a 5 pridružených európskych krajín.¹²

Európska cesta patentovateľnosti počítačových programov je z pohľadu kontinentálneho chápania práva samozrejme odlišná od

---

⁶ CAFC vznikol zlúčením United States Court of Customs and Patent Appeals a odvolacej divízie United States Court of Claims v roku 1982.

⁷ *Gottschalk v. Benson* 409 U.S. 63 (1972)

⁸ *Diamond v. Diehr* 450 U.S. 175 (1981)

⁹ *In re Allapat*, 33 F.3d 1526 (Fed. Cir. 1994)

¹⁰ *State Street Bank & Trust v. Signature Financial Group Inc.*, 149 F.3d 1368 (Fed.Cir. 1998)

¹¹ Pri posudzovaní, či je riešenie spôsobilým predmetom ochrany patentom nie je podľa americkej súdnej praxe dôležité primárne sa koncentrovať na štyri zákonom stanovené kategórie patentov (proces, zariadenie, výroba, zloženie hmoty), ale je podstatnejšie zamerať sa na samotné vlastnosti riešenia vo vzťahu k ich praktickému využitiu.

¹² http://www.european-patent-office.org/_new_gen_pres/index.en.php

cesty americkej. V prvom rade o sporných patentových prihláškach rozhodujú na celoeurópskej úrovni Sťažnostné senáty samotného EPÚ. Vo viacerých európskych krajinách dokonca súdy nepreskúmajú rozhodnutia správnych orgánov, ktorých podstata spočíva v posúdení technického stavu vecí.¹³ Okrem toho, rozhodnutia správnych orgánov alebo súdov v Európe spravidla nemajú pre ďalšie rozhodovanie rovnaký formálne zaväzujúci charakter, aký pre precedensy na území USA vyplýva z tradície common law. Ďalšia elementárna odlišnosť spočíva v kogentných ustanoveniach Európskeho patentového dohovoru, ktoré výslovne počítačový program ako-taký nepovažujú za vynález. V neposlednom rade sa patrí pripomenúť, že v období počiatkov tvorby prvého softvéru stáli na čele Spojené štáty, kde boli podané prvé patentové prihlášky v snahe ochrániť investície vložené do výskumu a vývoja počítačových programov, čím vysielali jasné signály smerom k starému kontinentu, ktorý sa dodnes snaží pri patentovaní softvéru reagovať ústretovo. Napokon, Spojené štáty sú dodnes najväčším dodávateľom softvérových produktov a majú aj najviac prihlasovateľov softvérových patentov.

Paradoxne, napriek všetkým rozdielnostiam, má činnosť EPÚ, pri praktickom uplatňovaní príslušných ustanovení Európskeho patentového dohovoru, bližšie k činnosti amerických súdov a USPTO než k prísnemu neudeľovaniu patentov na počítačový program.

Európsky patentový dohovor

V zmysle ustanovení článku 52(1) Európskeho patentového dohovoru (EPD) sa európske patenty udeľujú na vynálezy, ktoré sú nové, zahŕňajú vynálezcovskú činnosť a sú priemyselne využiteľné. Dohovor nepozná definíciu vynálezu, ale podľa odseku 2 toho istého

---

¹³

Podľa ustanovení o správnom súdnictve § 248 písm. b) zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok súdy nepreskúmajú rozhodnutia, ktorých vydanie závisí výlučne od posúdenia technického stavu vecí.

článku nepovažuje za vynálezy objavy, vedecké teórie a matematické metódy, estetické výtvary, plány, pravidlá a spôsoby vykonávania duševnej činnosti, hier alebo vykonávania obchodnej činnosti a podávanie informácií. Podľa odseku 2, písm. c) vynálezom tiež nie je počítačový program. Toto vymedzenie sa nevyhnutne posudzuje v súlade s odsekom 3, ktorý zdanlivo prísne ustanovenie liberalizuje, keď sa v ňom uvádza, že objekty uvedené v odseku 2 je potrebné chápať „ako-také”.¹⁴ Práve táto terminológia, ktorú členské krajiny EPO prevzali do národných patentových zákonov, spôsobila v Európe schizofrenický stav pri posudzovaní počítačových programov ako riadnych vynálezov.

EPÚ sa pred viac než dvadsiatimi rokmi pustil do rozriešenia tejto zložitej situácie a osvojil si argumentáciu, podľa ktorej sa objekty vymenované v článku 52(2) EPD nepovažujú za vynálezy preto, lebo nemajú technický charakter. Túto filozofiu pretavil aj do vlastných interných pravidiel v ustanoveniach 27(1) a 29(1). Opäť však chýbala jasná definícia pojmov. V duchu „technickosti“ vynálezov EPÚ dospel v rámci svojej rozhodovacej praxe k rôznym zaujímavým rozhodnutiam.

Rozhodovacia prax EPÚ

V konaní z júla 1986 rozhodol Sťažnostný senát EPÚ o patentovej prihláške spoločnosti VICOM¹⁵ a v odôvodnení rozhodnutia položil základ smerovania patentovateľnosti softvéru v Európe. Prihlásené riešenie sa vzťahovalo na vizuálne zlepšenie digitálneho obrazu pomocou počítačového programu. Sťažnostný senát usúdil, že nárok, ktorý smeruje k technickému procesu kontrolovanému počítačovým programom nemožno považovať za nárok smerujúci k počítačovému programu ako takému. Hoci podstatou prihlášky VICOM bola

---

¹⁴ Slovenský patentový zákon síce nenarába s pojmom „ako-taký”, ale tento princíp prevzal do vyššie uvedenej dikcie § 5 ods. 4, podľa ktorej objekty uvedené v odseku 3 sa vylučujú z patentovateľnosti len v rozsahu, v akom sa prihláška vzťahuje na tieto objekty.

matematická metóda vyjadrená v algoritme, bola vnímaná len ako súčasť celkového technického riešenia s technickým prínosom.

Relatívne zúženie pojmov „ako-taký“ a „technický“ prinieslo rozhodnutie z roku 1987 o spornej prihláške, ktorá síce niesla názov Röntgenové zariadenie (Röntgeneinrichtung), ale obsahovala nárok na počítačový program.¹⁶ Ten mal zabezpečiť, aby nedošlo k preťaženiu lúčových zariadení. Sťažnostný senát nárok napokon uznal pre „nový konkrétny technický efekt“, ktorým sa počítačový program prejavil vo vonkajšom svete.

Neskôr sa však ukázalo, že na získanie európskeho patentu postačuje aj oveľa vágnejšie kritérium než kritérium technického efektu. V zmysle rozhodnutia vo veci SOHEI, Yamamoto z roku 1994¹⁷ je totiž vynález implementovaný softvérom patentovateľný vtedy, ak je na jeho realizáciu potrebná „technická úvaha“, ktorá rieši technický problém. Takáto „úvaha“ totiž podľa EPÚ „prepožičiava“ vynálezu „technickú povahu“. V spleti uvedených pojmov je ľahšie sa stratiť ako nájsť kritérium patentovateľnosti počítačového programu, ktorý v tomto prípade transformoval údaje z jedného formátu do druhého. Patentovateľným sa tak môže zdať vynález, ktorý je kombináciou technických (hardvér) a netechnických (softvér) prvkov, ak netechnické prvky nejakým spôsobom prispievajú k technickému efektu vynálezu ako celku.

Zakrátko na to sa Sťažnostný senát EPÚ prezentoval najznámejším a najširšie koncipovaným výrokom z hľadiska patentovania počítačových programov, keď v júli 1998 rozhodoval o ďalšej z mnohých prihlášok IBM.¹⁸ Podľa neho počítačový program ako výrobok nie je vylúčený z patentovateľnosti, pokiaľ vytvorí v rámci použitia na bežnom počítači ďalší technický účinok, siahajúci ďalej, než je bežná fyzická interakcia medzi programom a počítačom. Nadácia pre slobodnú informačnú infraštruktúru

---

¹⁶ T 0026/86

¹⁷ T 0769/92

¹⁸ T 1173/97

(Foundation for a Free Information Infrastructure - FFII) na svojom serveri v rámci kampane proti patentovaniu softvéru zverejnila jedno, na prvý pohľad, úsmevné prirovnanie, podľa ktorého je „interakcia medzi softvérom a hardvérom“ rovnaká, ako „interakcia medzi kuchárom a receptom“.¹⁹ Podľa iných zas všetko, čo v rámci takej interakcie siaha ďalej než je „normálne“ je obyčajná programovacia chyba. Takto všeobecne a liberálne odôvodnený patent na počítačový program sa dostal do príkreho rozporu s ustanoveniami článku 52(2) EPD o nepatentovateľných objektoch.

Neskoršie EPÚ opätovne zdôraznil implicitnú nevyhnutnosť prítomnosti technického charakteru vynálezu v odvolacom konaní o prihláške Pension Benefit Systems Partnership v septembri 2000²⁰ a o dva roky neskôr rozhodnutím vo veci COMVIK GSM AB²¹ potvrdil, že kombinácia technických a netechnických prvkov vynálezu musí mať takýto technický charakter v nadväznosti na vynálezcovský krok.

Zatiaľ posledné z určujúcich rozhodnutí o patentovateľnosti vynálezu obsahujúceho „technické prostriedky“ padlo na pôde EPÚ v apríli 2004 v konaní o prihláške spoločnosti Hitachi, Ltd.²²

Čo je teda technické?

Mohlo by sa zdať, že na získanie európskeho patentu na počítačový program nie je potrebné poznať odpoveď na túto otázku, keďže EPÚ koncipoval kritérium patentovateľnosti softvéru počas uplynulých rokov tak široko, ako len mohol, a možno aj o čosi viac. Podľa rôznych zdrojov bolo udelených 20 000 až 30 000 patentov obsahujúcich softvérové nároky. „Technickým“ má byť v zmysle udelených patentov napríklad koordinácia a kontrola nameraných údajov, zvýšenie výkonu počítača alebo aj iné ovplyvnenie jeho

---

¹⁹ <http://swpat.ffii.org/>, resp. <http://www.ffii.org/>

²⁰ T 0931/95

²¹ T 0641/00

²² T 0258/03

stavu. „Technickým“ je aj spracovanie „fyzických“ údajov, pričom určite jedným z nepochybných pozitív je, že na rozdiel od USA, „fyzickými“ údajmi nie sú peňažné hodnoty, text a obchodné údaje.²³

Napriek evidentne komplikovanej agende patentovania počítačových programov a veľkému počtu sporných európskych patentov zatiaľ na starom kontinente žiaden subjekt neuspel v preukazovaní škôd spôsobených porušením práv k softvérovému patentu.²⁴ Jedným z dôvodov by mohlo byť aj dlhoročné presvedčenie odbornej i laickej verejnosti, že v Európe sa patenty na počítačové programy neudeľujú, čo je zrejmé aj zo zoznamov majiteľov európskych softvérových patentov, kde sú európske spoločnosti v absolútnej menšine. Hlavný dôvod treba hľadať asi v tom, že rozhodnutia v EPÚ nie sú záväzné pre členské krajiny EPO a jednotlivé národné sudy sa striktnejšie pridržiavajú vo veci výkladu patentovateľnosti počítačových programov legislatívy, ktorá má základ v článku 52(2) EPD. Príkladom zaujímavých rozhodnutí národných súdov je niekoľko verdiktov v Nemecku z konca minulého storočia.²⁵

Smernica CII

Vzhľadom na vznikajúcu neprehľadnú situáciu sa aj mimo priestoru EPÚ začali objavovať jednorazové iniciatívy na dosiahnutie zlepšenia procesu udeľovania softvérových patentov. Pozoruhodným pokusom bolo podujatie z decembra 1997 v Mníchove, kde sa zišla celoeurópska konferencia pod záštitou asociácie vyše 700 patentových zástupcov pod názvom UNION, s cieľom vyvolať diskusiu na tému - liberalizácia patentovateľnosti počítačových programov a možnej jednotnej legislatívnej úpravy.

---

²³ Podľa vyššie uvedeného rozhodnutia CAFC vo veci *State Street Bank & Trust v. Signature Financial Group Inc.*, 149 F.3d 1368 (Fed.Cir. 1998) sú práve peniaze hmotným, konkrétnym a užitočným výsledkom prihláseného a neskôr aj patentovaného riešenia.

²⁴ Netreba však zabúdať aj na možnosť prípadných mimosúdnych vyrovaní, o ktorých sa verejnosť často nedozvie.

²⁵ napr. [Suche fehlerhafter Zeichenketten](#) (Nemecko, BGH, 17. október 2001).

V nadväznosti na podobné snahy, prehlbujúce sa nejasnosti o patentovaní počítačových programov a v neposlednom rade, v súlade s predsavzatiami EÚ o jednotnej úprave patentovania, vo februári 2002 Európska komisia oznámila znenie návrhu Smernice o patentovateľnosti vynálezov implementovaných počítačom, neskôr známej aj pod označením CII. Samotní členovia komisie pravdepodobne ani netušili, že ich iniciatíva vyvolá doteraz najkontroverznejší a určite mediálne najsledovanejší európsky legislatívny proces.²⁶

Návrh si dával za cieľ dosiahnuť harmonizáciu udeľovania patentov na vynálezy implementované počítačom v Európe. (Pojem „vynález implementovaný počítačom“ sa prvýkrát objavil ako nová kategória stavu techniky v zmysle patentového práva v roku 2000 v porovnávacej štúdii Trilaterálneho projektu B3b patentových úradov USA, Japonska a EPÚ, a to ako eufemizmus pre „počítačový program“.) Odôvodnenie potreby komunitárnej úpravy vychádzalo z narastajúcej právnej neistoty spočívajúcej predovšetkým v rozpore rozhodovacej praxe s legislatívou. Úmyslom nemala byť kodifikácia udeľovania patentov na softvér ako-taký, ale vyjasnenie rozdielu medzi nepatentovateľným počítačovým programom a patentovateľnými „technickými“ vynálezmi. Návrh principiálne podporil činnosť EPÚ a uviedol, že v súlade s článkom 27(1) Dohody o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva (TRIPS) by sa mali rešpektovať rovnaké princípy na udeľovanie patentov vo všetkých oblastiach techniky, akou je podľa návrhu už aj oblasť vynálezov implementovaných počítačom.

Napriek obojstrannému všeobecnému konsenzu o nepatentovateľnosti počítačových programov ako takých, legislatívny proces prijímania smernice sa premenil čiastočne na politickú bitku o vplyv orgánov EÚ. V jej priebehu na pôde Rady ministrov a Európskeho parlamentu totiž vyvstala principiálna otázka, a síce otázka vzájomného vzťahu týchto dvoch zložiek moci

na úrovni EÚ. Okrem toho sa paralelne rozhybala i masívna lobistická mašinéria. Na strane voľnejšieho prístupu k patentovateľnosti softvéru, ktorý prezentovala rada, stáli ekonomicky silné spoločnosti, lídri softvérových trhov, ako IBM, Hewlett-Packard a Microsoft. Pozíciu parlamentu, ktorý sa prikláňal ku striktnejšiemu definovaniu pojmov a obmedzeniu patentovateľnosti vynálezov v rozsahu, v akom sa dovtedy pohyboval EPÚ, prijímali najmä menší a strední podnikatelia v oblasti softvéru a združenia a nadácie ako Euro Linux a FFII, ktorí sa v snahe ochrániť predovšetkým ďalší vývoj open source softvéru (voľne šíriteľného softvéru) stavali proti akémukoľvek zneniu návrhu blížiacemu sa k udeľovaniu patentov súvisiacich so softvérom. Celý proces sa napokon medzi zúčastnenými stranami premenil na terminologické prekáranie, sprevádzané silnou mediálnou kampaňou.

Európsky parlament (EP) podľa vlastného prísnejšieho meradla predložený návrh smernice v prvom čítaní v septembri 2003 síce schválil, ale vyše 250 podaných pozmeňovacích návrhov dávalo tušiť, že vyriešenie problematiky softvérových patentov má pred sebou ešte dlhú cestu. V jednom z takýchto návrhov vyjadril parlament potrebu predchádzať patentovaniu prepojenia počítačových systémov, v ďalšom sa zas vrátil k „technickosti“ vynálezu, ako ku kritériu rozlišovania EPÚ medzi nepatentovateľnými abstraktnými a patentovateľnými fyzickými procesmi. Podľa niektorých názorov však boli mnohé pozmeňovacie návrhy kontraproduktívne, keď v konečnom dôsledku umožňovali patentovanie akéhokoľvek riešenia pod záštitou pojmov ako „vynálezy ovládajúce materiálne systémy“, „technický príspevok“ alebo „intellectual property rights“.

Prudšiu reakciu ako parlamentné pozmeňovacie návrhy vyvolalo rozhodnutie Rady ministrov z 18. mája 2004. Rada totiž prijala tzv.

„Spoločný postoj“²⁷ v znení, ktoré sa praveľmi podobalo na jej pôvodný návrh a aj keď ponechala doplnené „parlamentné“ kritérium „technického charakteru“ vynálezu, neprihliadla na drvivú väčšinu pozmeňovacích návrhov z predchádzajúceho roka. Vlna nevôle oponentov takejto verzie smernice bola o to väčšia, že situácia sa vlastne vrátila do stavu, ktorý umožňoval v zásade neobmedzené patentovanie počítačových programov. Nejasnosti pokračovali, keď už v novembri 2004 napríklad poľská vláda vyhlásila, že návrh v rade nepodporí a keď holandský zástupca v rade dokonca obdržal od parlamentu vlastnej krajiny žiadosť, aby zmenil svoje stanovisko v neprospech návrhu. Bez ohľadu na kostrbatosť ďalšieho vývoja rada napokon 7. mája 2005 formálne potvrdila svoje stanovisko, pričom dosiahnutie absolútnej väčšiny pri hlasovaní ešte sprevádzali vážne pochybnosti.²⁸

Do druhého čítania Európskeho parlamentu, ktoré malo vyvrcholiť hlasovaním 6. 7. 2005, putovalo kontroverzné znenie návrhu Smernice CII. Ešte predtým spravodajca Michel Rocard, bývalý predseda vlády Francúzska a tvrdý odporca softvérových patentov, predložil parlamentu posledných 17 kompromisných pozmeňujúcich a doplňujúcich návrhov²⁹, ktoré nahrádzali už prijaté pozmeňujúce a doplňujúce návrhy, známe pod súhrnným názvom návrhy „Buzek-Rocard-Duff“.

Rocard v prvom rade predniesol novú definíciu počítačového programu na účely patentového práva, podľa ktorej je počítačový program „riešenie problému výpočtom abstraktných entít pomocou generického stroja na spracovanie údajov, ako je procesor, pamäť, priestory na ukladanie údajov a rozhrania na výmenu informácií s externými systémami a ľudskými používateľmi.“ K ďalším

---

²⁷ Ak rada schváli všetky návrhy zmien EP, alebo ak EP nenavrhuje žiadne zmeny, rada môže normu prijať. Ak rada nemôže plne súhlasiť s legislatívnym textom, ako ho schválil EP, uzavrie jeho prvé čítanie vytvorením textu, ktorý je známy ako „spoločný postoj“ (common position), niekedy prekladaný do slovenčiny aj ako „spoločná pozícia“.

²⁸ <http://swpat.ffii.org/letters/cons0406/repr/index.cs.html>

²⁹ Návrh odporúčania do druhého čítania (PE 357.776v01-00)

podstatným navrhnutým zmenám patrilo nahradenie nevhodného pojmu „počítačom implementovaný vynález“ pojmom „vynález realizovaný pomocou počítača“, čo malo vylúčiť mylnú domnienku, že vynález ako celok môže byť realizovaný počítačom a odlíšiť tak technické uskutočnenie vynálezu od samotného fungovania počítačového programu. Návrhy definovali aj pojem vynález ako „prínos pre stav techniky v technickej oblasti“, pričom prínos bol „súborom čít, na základe ktorého sa rozsah patentového nároku ako celku líši od stavu techniky“ a pojem „technický“ znamená „patriaci do technickej oblasti“. Spomínaný prínos však nesmel na účel získania patentu spočívať výlučne v počítačovom programe. Rocard venoval pozornosť aj definovaniu „interoperability“ a zabezpečeniu „že vynálezy sú patentovateľné bez ohľadu na to, či využívajú počítačové prostriedky, a naopak, že nikto nesmie patentovať algoritmy alebo softvér, či už kombinovaný alebo nie s technickými mechanizmami.“

Po predložení takýchto náročných zmien bolo preto veľkým prekvapením, že výbor pre právne veci 21. júna 2005 prerokovaný pripomienkovaný návrh smernice v zásade nenavrhol meniť. Samotný Rocard tesne pred hlasovaním požiadal poslancov o zamietnutie správy nesúcej jeho meno. Jeho postoj vyplýval z presvedčenia mnohých, že je lepšie neprijať žiadnu, ako zlú smernicu.³⁰

Európsky parlament napokon 6. júla 2005 nehlasoval o pozmeňujúcich návrhoch, ale o návrhu ako celku a počtom hlasov 648 z celkového počtu 729 po prvý raz v histórii zamietol návrh rady v druhom čítaní. Smernica o patentovateľnosti vynálezov implemetovaných počítačom tak neslávne skončila svoju púť.

Počas záverečnej diskusie prevládali hlasy, podľa ktorých by predložené znenie smernice obmedzovalo slobodný prístup na trh, že jej prijatie by bolo útokom aj na intelektuálnu slobodu, a že

---

30

EP-Direktoriát pre média-Tlačové oddelenie: Kontroverzná smernica o softvérových patentoch zamietnutá. Tlačová správa, č.1,2005, s. 1

rozšírenie patentu na doteraz voľne dostupné počítačové programy by znemožnilo ich využívanie ostatnými užívateľmi a zvýšilo by aj náklady na tvorbu softvérových produktov. Kritika sa zniesla najmä na hlavy členov komisie a rady, ktorí údajne svoju úlohu nezvládli najmä v súvislosti s odborným vyhodnotením dopadu ich návrhu na inováciu a spravodlivé podmienky v podnikaní, najmä keď samostatný výskum Európskeho parlamentu a nezávislá štúdia Deutsche Bank upozorňovali na softvérové patenty ako na brzdu ďalšieho rozvoja sektoru informačných technológií.³¹

Po hlasovaní, ale už aj počas druhého čítania, komisia naznačovala, že nový návrh smernice nepodá a zdá sa, že zatiaľ si stojí za slovom. V takom prípade by však mohlo nastať dlhé obdobie prehlbovania krízy v oblasti právnej ochrany softvéru.

Z čoho sa poučiť

Kým situácia opäť dospeje do štádia prijímania zjednocujúcej úpravy, bolo by vhodné v rámci prípravy jej znenia zužitkovať všetky poznatky, ktoré sa v rámci verejnej diskusie za uplynulé tri roky nazhromaždili vrátane dlhoročných skúseností s patentovaním softvéru v USA.

Je dobré, že všetky zúčastnené strany sa zhodujú na tom, že samotný softvér, teda počítačový program ako-taký, nemá byť patentovateľný, keďže opak by znamenal udeľovanie monopolu na abstraktné myšlienky vyjadrené v algoritmoch, čo by sa bezprostredne negatívne prejavilo na rozvoji inovácií v oblasti informačných technológií. Ak by napríklad Wang Laboratories v roku 1976 získali patent na svoj počítačový program na spracovanie textu (word processor) na štandardnom CRT monitore, tak s najväčšou pravdepodobnosťou by výrobcovia neskorších podobných programov, ako napríklad autori u nás legendárnej „tíšestodvojky“, nemohli bez potrebnej patentovej licencie vyvinúť

a šíriť vlastné programy. Pritom by nezáležalo na tom, že by ich založili na vlastných algoritmoch, ktoré by sa navonok prejavovali v odlišných vedľajších funkciách ako potenciálne patentovaný softvér Wang Laboratories.

Neopomenuteľnými sú starosti, ktoré patenty spôsobujú spoločnostiam, zaoberajúcim sa tvorbou voľne šíriteľných programov s tzv. otvoreným kódom, ktorý môže ktokoľvek bezplatne používať a meniť a po vykonaní zmeny aj predávať, resp. poskytovať autorské licencie. Tvorcovia open source softvéru poskytujú z hľadiska inovácií celému informačnému svetu nenahraditeľnú službu. Najznámejším, ale zďaleka nie jediným, produktom z dielne open source je progresívny operačný systém LINUX. Ako z uvedeného vyplýva, pri extrémne nízkej ziskovosti autorov voľne šíriteľného počítačového programu nie je ťažké si predstaviť, že sumy vyplácané za patentové licencie sú pre autorov voľne šíriteľných programov neakceptovateľné a predznamenávajú zníženie záujmu o tvorbu open source, v snahe vyhnúť sa neprimeraným nákladom alebo priamej hrozbe žaloby pre porušovanie práv z patentu. Náklady týkajúce sa programových patentov nemaria len činnosť tvorcov voľne šíriteľných programov. Kvalitná patentová rešerš je síce jediným účinným spôsobom, ako sa vyhnúť žalobe za porušenie práv patentu, ale často je finančne a časovo náročná a principiálne nevhodná i pre softvérové spoločnosti už pevne etablované na trhu. Hoci výdavky na patentovú rešerš v spojení s preukázaným tvrdením, že rešerš nemusí byť vždy stopercentná, vyvolávajú v programových tvorcoch nevôľu, ich právnici im tento postup odporúčajú podstúpiť.

Ani patentová rešerš nezaručuje, aby sa neudelil patent už všeobecne známemu riešeniu v oblasti počítačového programu. Mnoho komplikácií spôsobuje práve určovanie novosti v súvislosti so zistením všeobecne dostupných informácií a ich porovnávanie s prihlasovaným riešením. Ak sú predmetom všeobecne dostupných informácií prístupných verejnosti riešenia, ktoré prihlasovateľ

uvádza v prihláške, nemožno ich patentovať, pretože nespĺňajú kritérium novosti.³² Novosť je chápaná ako novosť svetová a patent možno udeliť len ak je riešenie doteraz neznáme.³³

Aj keď je evidentné, že stav techniky je po kvantitatívnej stránke enormne rozsiahly, po technickej stránke je absurdné, aby všetky dnes bežne používané riešenia a procesy pri tvorbe počítačového programu boli kdesi zaznamenané, pričom ak sú, tak často aj na tých najbizarnejších miestach. V americkom spore *In re Hall* z roku 1986 rozhodol CAFC o zamietnutí patentovej prihlášky, pretože identické postupy a riešenia sa objavili v dizertačnej práci evidovanej v kartotéke v podstate neznámej európskej vysokej školy. Jedným z možných zlepšení problémov so stavom techniky sú niektoré iniciatívy podnikateľských skupín vytvárať špecializované databázy a knižnice, ktoré by zhromažďovali čo najviac existujúceho softvéru a súvisiacich riešení.

Proti softvérovým patentom určite hovorí aj doba ochrany, ktorá je dnes štandardne 20 rokov, pričom aktívne používanie konkrétneho počítačového programu sa v poslednom období vďaka progresu vo vývoji rapídne skraca a dnes sa blíži k maximálne piatim rokom. Aj preto treba uvítať vyhlásenia vplyvných osobností z prostredia informačných technológií akým je aj Jeff Bezos, zakladateľ Amazon.com, ktorý sám vníma škodlivosť softvérových patentov a navrhuje v USA skrátiť dobu ich platnosti na 3-5 rokov. Takáto úprava by určite pomohla, hoci by úplne neodstránila nedostatky patentovania počítačových programov ako takých.

---

³²

Podľa európskej úpravy je vynález nový, ak nie je súčasťou „stavu techniky“, v USA tzv. „prior art“, pričom za stav techniky sa považuje všetko, čo bolo kdekoľvek pred dňom, od ktorého patrí prihlasovateľovi právo prednosti, sprístupnené verejnosti akýmkoľvek spôsobom.

³³

Vojčik P., Miščíková R.: Základy duševného vlastníctva. TypoPress Košice, Košice, 2004, s. 166

Slovo na záver

Napriek skutočnosti, že v rámci právnej ochrany počítačových programov má nesporne na celom svete dominantné postavenie autorské právo, nemožno bezvýhradne tvrdiť, že pokrýva všetky aspekty vzťahov, ktoré existujú v oblasti počítačových programov, a ktoré dynamicky vznikajú, menia sa a zanikajú.

Snaha USA, Japonska a v posledných rokoch aj Európy podoprieť copyright formou udeľovania patentov na počítačový program poukazuje na početné trhliny, cez ktoré čiastočne uniká samotný účel ochrany programov. Počítačový program, ako autorské dielo, je podľa autorského práva príliš špecifický a svojrázny na to, aby ho platné úpravy dokázali naplno obsiahnuť. Niektoré názory označujú autorskú ochranu počítačových programov za najlepšiu možnosť z najhorších, patentovú zas za najhoršiu z najhorších. Odlišnosť programov v počte obsiahnutých myšlienok a riešení, vonkajších prejavov, v potrebnej dobe trvania ochrany a mnohých ďalších, vedie zákonodarcov k hľadaniu alternatívy k autorskoprávnej ochrane, čo nepriamo poukazuje aj na možnosť vypracovať právnu ochranu sui generis.

Ostáva preto veriť, že ďalšiu príležitosť na ustálenie nezrovnalostí v oblasti patentovania počítačových programov Európa využije, že sa dokáže poučiť z predošlého neúspechu, z nie príliš vydarenej americkej cesty a že sa jej podarí vybrádnúť z terminologických pascí, ktoré budú ešte nejaký čas komplikovať legitímne pokusy o ochranu softvéru patentom.

Literatúra

GREGUŠOVÁ, D.: Počítačový program a právo. SIB, Bratislava, 1999.

VLČEK, M.: Softvérové právo pro každý den. Grada, Praha, 1993.

VOJČÍK, P. - Miščíková, R.: Základy duševného vlastníctva. TypoPress Košice, Košice, 2004.

Vyparina, S.: Vzťah priemyselných práv k autorským právam. Justičná revue, roč. 47, č. 3-4, 1995.

Internetové zdroje

<http://fedcir.gov> - oficiálna stránka odvolacích súdov USA

www.abanet.org - oficiálna stránka americkej advokátskej komory

www.dbresearch.com - oficiálna stránka o výskume Deutsche Bank

www.digital-law-online.info - stránka prof. Lee A. Hollara z univerzity v Utahu

www.europa.eu.int - oficiálna stránka EÚ

www.europarl.eu.int - oficiálna stránka Európskeho parlamentu

www.european-patent-office.org - oficiálna stránka Európskeho patentového úradu

www.ffii.org - oficiálna stránka Nadácie pre slobodnú informačnú infraštruktúru

www.oyez.org - multimediálny archív materiálov Supreme Court

www.uscourts.gov - oficiálna stránka amerického súdnictva

www.uspto.gov - oficiálna stránka Patentového a známkového úradu Spojených štátov amerických

www.wipo.org - oficiálna stránka Svetovej organizácie duševného vlastníctva

(NON) PATENTIBILITY OF COMPUTER PROGRAMS

SZATTLER, E.:

Continuing legal uncertainty in the field of computer programs patentability in Europe. Evaluation of development and present state of protection of computer programs. Questions concerning software and patent understanding. Impact of patents on innovation in software industry.